

D'ESMERALDAS A ALELLA: 'LA RUTA DE LAS CIMARRONAS'

Rosa Tejada, una de set les protagonistes del documental *La Ruta de las Cimarronas*.

COMISSIÓ DE COOPERACIÓ

El documental *La Ruta de las Cimarronas* visibilitza les històries de lluita i resistència de set dones afroequatorianes de la província d'Esmeraldas. El terme *cimarronas* s'aplica a persones afrodescendents que van lluitar contra l'esclavitud i per la llibertat dels seus territoris durant el període colonial. Les protagonistes del documental són dones negres activistes que dia a dia lluiten a les seves comunitats tant pels drets humans de les dones com dels seus territoris. El documental és produït i dirigit per Juana Francis Bone i a les càmares hi ha Katherine Chango i Laura Ramírez. L'organització de la societat civil Mujeres de Asfalto és l'artífex i la coordinadora de la iniciativa. A més, els rodatges es van dur a terme fent una investigació prèvia al territori que es desenvolupà conjuntament amb la universitat de Flaco Ecuador, i amb el

suport de la Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) - Instituto Latinoamericano de Investigaciones Sociales (ILDIS) de l'Equador.

La Ruta de las Cimarronas és formada per set curtsmetratges del 2019 que es presentà el 2020, i que després de la pandèmia està viatjant més enllà de les fronteres equatorianes. El 23 de març va aterrar a Alella: s'hi va presentar el documental i es va fer un col·loqui organitzat per la Comissió de Cooperació Internacional amb coordinació amb la Regidoria d'Equitat i emmarcat en les activitats programades pel 8 de març, Dia Internacional de les Dones.

Per tal d'entendre el context en què viuen les protagonistes del documental hem de dir que a la província d'Esmeraldas es concentra la major quantitat de població afrodescendent d'Amèrica Llatina. La regió se situa a la zona litoral del país, a l'oceà Pacífic, fent frontera amb Colòmbia, i és formada per set cantons que presenten

diferents realitats urbanes i rurals. També compta amb zones de selva, així com platges paradisiàques i reserves ecològiques. Així mateix, és una regió molt rica en recursos naturals, fins al punt que és coneguda com la província verda per la seva gran quantitat de productes agrícoles. I, a més, té port comercial amb accés al Pacífic.

No obstant això, Esmeraldas històricament va ser exclosa dels processos de presa de decisió amb un estat molt centralitzat. Des de l'època colonial fins a la formació de l'estat equatorià, el desenvolupament del capital a la regió era extractivista. La mineria i el tràfic d'esclavitud foren part de l'explotació econòmica de la regió des del segle XVI. I fins a l'actualitat hi ha conflictes amb la mineria, sumats al monocultiu de les plantacions d'oli de palma –que contribueixen a la desforestació exponencial; i els agroquímics usats causen contaminació a l'aigua, entre altres conseqüències–.

Aquestes situacions afecten més la comunitat awà i afrodescendent i el seu dret de tinença de terres. I a tota la regió, a més, hi ha problemes de provisió de serveis de clauvergeram i de xarxa de distribució d'aigua potable. Aquestes situacions de dèficit d'accés i de qualitat de serveis bàsics (aigua potable, electricitat, sanejament i deixalles sòlides) s'agreuja a les zones rurals.

Per la seva banda, la condició fronterera amb Colòmbia suposa múltiples problemes que s'entrellacen i es potencien entre si. L'entrada de grups paramilitars i guerrillers colombians a la zona amb el narcotràfic va permetre que s'hi instal·lés una economia il·legal que s'ha tecnificat amb el tràfic de gas, gasolina i l'extracció d'or.

En aquest punt, les dones afrodescendents i activistes utilitzen el cinema comunitari amb perspectiva feminista com a mitjà per capacitar-se, obtenir eines i autoempoderar-se. L'activisme cultural comunitari i feminista té com a objectiu recuperar part de la seva autonomia com a dones, i treballar en la reconstrucció i l'enfortiment de la seva identitat i memòria col·lectiva ancestral com a dones afrodescendents.

Al documental es reflecteix el racisme estructural i quotidià vinculat a les situacions de vulnerabilitat i pobresa que elles identifiquem com un continu de violències de gènere i ètniques/racials històriques i socials que pateixen les dones a la província. La història de la regió, vinculada a l'explotació sexual i la servitud en el context de colonització i esclavatge, continua ben present. Tal com ens expliquen algunes de les protagonistes, les violències sexuals i físiques són les que travessen els seus cossos negres i indígenes més cruelment i encara són molt presents avui. Així doncs, tant el racisme i la classe social com les violències de gènere de diverses tipologies s'erigeixen com a enormes barreres en la seva quotidianitat.

L'absència de polítiques públiques estatals i la precarització de les condicions de vida afecten amb més intensitat les dones que es troben en situacions d'extrema vul-

Col·loqui a Alella amb Rosa Tejada, una de les protagonistes del documental, Juana Francis Bone, directora del documental, Cristina Cielo i Sofia Zaragocin, investigadores de la universitat, i Gustavo Endara, coordinador de FES-ILDIS Equador.

nerabilitat. El racisme, juntament amb el masclisme, s'entrellacen, es multipliquen i afegixen complexitat a les situacions de violències, discriminacions i menyspreu que pateixen les dones a la seva vida diària. Algunes són molt visibles i cruels, i d'altres són molt subtils i invisibilitzades. De fet, aquestes últimes són tan quotidianes que fins i tot es converteixen en costum, fins al punt que els costa identificar-les com a tals. Per exemple, les dones d'Esmeraldas relaten com és d'esgotador viatjar pel país, especialment a les ciutats, i que la ciutadania –en general–, en veure-les, assumeix que no són equatorianes (per la seva tonalitat de pell) i els pregunten per l'origen... i, encara més desagradable, se sorprenden quan afirmen que són de l'Equador.

Tot i les complexes situacions de vida, la seva lluita quotidiana és ingent. El documental reflecteix que les dones han desenvolupat estratègies d'economia popular, autogestió i sostenibilitat col·lectiva; posen en valor i recuperen professions com la saviesa i el coneixement de les llevadores ancestrals per acompanyar les dones

embarassades a les comunitats. Una de les protagonistes, Rosa Tejada (que va participar en el col·loqui posterior a la projecció), ensenya a les aules l'etnoeducació per tal de recuperar la memòria ancestral com a col·lectiu amb arrels africanes.

Com a colofó, Tejada comenta: "Lluito per la meua llibertat, per això soc una cimarrona. Quan vaig entendre el poder de la paraula *cimarrona* em vaig adonar que la meua àvia, la meua mare, jo... totes hem estat cimarrones perquè totes hem hagut de lluitar per poder sostenir la nostra llibertat. Aquesta llibertat no és només física, no és només poder caminar per llocs on abans no podíem caminar, també implica una llibertat estètica, poder viure com volem. És una llibertat econòmica perquè tenim dret de treballar i guanyar el mateix que guanyen les altres dones i els altres homes. És haver de treballar molt per tenir l'educació que als altres se'ls dona per fet. He hagut de viure un cimarronatge tota la meua vida, sense saber que era aquesta la paraula que em definia com una negra que volia ser una dona lliure." ●

Papers de vi

DO ALELLA · ENOTURISME · GASTRONOMIA · CULTURA

Fes efectiva la teva subscripció a www.papersdevi.cat/subscripcio

www.papersdevi.cat

Regala una subscripció a *Papers de vi*!

SUBSCRIU-TE!

Per només 9 euros rebràs *Papers de vi* a casa teua durant un any i, amb el primer número, una ampolla de vi DO Alella de regal. O, si ho prefereixes, per 18 euros, la rebiràs durant dos anys i, amb el primer número, la *Guia d'Enoturisme de la DO Alella* de regal.